

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹ

ՌԱՅԱՐԻ 1912

Տարեկան 15 ֆր. ոսկի — 6 ռբ.:
Վեցամսեայ՝ 8 ֆր. ոսկի — 5 ռբ.:
Մեկ թիւ կ'արժէ 1-50 ֆր. — 70 կ.:

ԹԻՒ 10, ՀՈՒՑԵՐԵՐ

ՊԱՅՄԱՆԱՆ

“ՌԱՅ Ե ԶՈՐԱՅԵՆԻ ՅԵՂՈՐ Գ. ԿԵՐՈՂԻԿՈՍԻՆ
ՅԵՂՈՐԴԷ”

այն վերնագրով շատ հե-
տաբերական յօդու-
ած մը հրատարակեց
Մեսրոպ Վ. Նշանեան,
Երուսաղեմի Ս. Թա-
կոբայ վանքէն (“Տա-
ճար”, 1912 թ. 25,
էջ 369)։ Սոյն յօ-
դուածին մէջ Մե-
սրոպ Վ. կը յիշատակէ նախ “անունն Աւետիս
կաթողիկոսի մը (1605—1620)՝ ժամանակա-
կից Դաւիթ եւ Մելքիսեղեկ կաթողիկոսներուն”,
Մեսր. Վ.ին անծանօթ ճանցած է Աւետիք Կա-
թողիկոսի վրայ “Հ. Ա. թերթի մէջ (1911,
էջ 68—70) գրուածն, որմէ կ'իմացուի թէ
Աւետիք 1603էն յառաջ կաթողիկոսացած է։

Յիշեալ յօդուածին բուն նիւթն է “Երե-
ւան հանել ցարգ անյայտ ճանցած նոր կաթո-
ղիկոսի մը անունը”, որ նորութիւն է, եւ կու
գայ հաստատել ուրիշ կողմանէ արդէն ծանօթ

կաթողիկոսացու Սահակ Վ. ի վրայ գրուածները։
Մեսր. Վ. երկու սկզբնագիր յառաջ կը բերէ.
նախ Ղայտիբեցի Գր. Վ. եւ Աստուածատուր
Վ. ք' 1680 Օգոստ. 10)ին Պոլսէն կը գրեն նա-
մակ մ'առ Եղիազար տակաւին անթեմ՝ կաթո-
ղիկոսն, որ Եղիազարէմ՝ կը նստէր։ Սոյն նամակին
մէջ յիշեալք կը հայրդրեն Ծակոր Զուղայեցի
կաթողիկոսին (Հոգեւոր Տէր) 1680 Օգոստ.
1ին Կ. Պոլսոյ մէջ վախճանիւն, միանգամայն կը
զեկուցանեն հանգուցեալ կաթողիկոսին կաակը,
այսինքն թէ Ծակոր կ'թղը. իր յարդրին մասին
եղած հարցումներուն պատասխաններ է շատե-
րուն առջեւ, թէ ինչպէս ինքն յառաջ որոշած
է, այժմ՝ ալ նոյնը կը բաղձայ, այսինքն “Սահակն
է իմ եւ Ս. Աթոռին ժառանգն”, եւ նոյնը յետոյ
կրկնէր է յիշեալ երկու վարդապետներու
աւելցընելով՝ “Թէ լինի թէ ըստ ժամանակիս
բերմանց չուզեն բազումք զնսահակ Վ.ն եւ
խոսովութիւն բազմաց, լծող խոսովութիւն չհա-
նեն եւ ուզած անձն ընտրեն։ Եթեալ վարդա-
պետներ կը յորդորեն զԵղիազար կաթողիկոս եւ
Մարտիրոս Պարտիարբն Երուսաղեմի, որ սոյն
կտակն ի գլուխ հանեն, Զուղայեցոց թաղի
մը գրեն, որ զՍահակ յառաջ կոչեն, մանաւանդ
որ հակառակող Միքայէլ Վ. ալ մեռած է, իսկ
Նորարդոյ հակառակողները սատուէ։

Նոյնը կը հաստատէ նաեւ ժամանակակից
Երեմիա Զէլէպի իր Նորագիւտ Ողբքին մէջ
(ընագիրն յերուսաղեմ, որուն օր յառաջ հրա-
տարկութիւնը կը խնդրենք Մեսրոպ Վ. էն) թէ

Յակոբ Կաթողիկոս արդէն տասը տարի յառաջ Սահակն իրեւ յարորդ որոշած, ընտրած, հաճած, խոստացած եւ մատնացողը ըրած էր, եւ լեւ « ժողովք Բարունաց », զիսահակ Կաթողիկոս օրհնած են, որ եւ օրհնութեան գիրը գրկած է (ի Կ. Պոլիս), սակայն տարի մ'իստըն արդէն էլ չմոռնին վարդապետները զնորագար կը հրաւիրեն, որ երթայ Էջմիածին գահակալէ: Սահակ Կաթողիկոս երբեք յիշուած չէ Էջմիածին Կաթողիկոսաց ցուցակին մէջ, եւ Մեսրոպ Վ. յիշեալ Սահակայ մասին ուրիշ կողմանէ տեղեկութիւն չունենալուն՝ ինդիրը կը ներկայացընէ Քննասէրներու ուշադրութեան:

Սոյն Սահակ Արքեպիսկոպոսի մասին կրկին աղբիւրներէ հետեւեալ տեղեկութիւններ ծառայեն ձեռն:

Սահակ Արքեպ. ստորագրած է գաւառականական գրութեան մը (օրինակն առ իս) 1 Դեկտ. 1671 ին ի Սպահան, տեղւոյն Գաւթի Արքեպ. էն ետեւ, ուրիշ շատ վարդապետներու, քահանաներու եւ իշխաններու հետ, իր ինքնագիր ստորագրութիւնն է՝ « Եւ ինձ Սահակ արքեպիսկոպոսի յաջորդն Յակոբայ Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, Եւ ամբողջապէս սրբոյ առաքելոյն դարձեալ, վերոյդրեալ գաւառներէնս ընծառնիմ, եւ սովաւ վարիմք. եւ զաւելորդ եւ պակաս ի շարէ համարիմք եւ ի բաց լինիմք, (Տեղի կընդ)՝ Ասկէ կ'իմացուի որ Սահակ Արքեպ. Յակոբ Կաթողիկոսի մահուանէ տասը տարի յառաջ արդէն անոր « յաջորդ », անուանուած էր, զոր եւ Երեմիա Չէլեպի յիշեալ Ողբերին մէջ կը հաստատէ՝

Զտէր Սահակն ընտրեալ
Ցասն ամբոջ հաճեալ
Յաջորդ կամեցեալ:

Ասկէ անկախ՝ Գաղղիացի անանուն մը, 1694ին Պարսիս սպուած գրքի մը մէջ (Estat présent de l'Arménie, tant pour le temporel que pour le spirituel, էջ 140) հետեւեալ կը գրէ սոյն Սահակ Արքեպ. ի մասին: « ... Թաւրէժի Արքեպ. ն իսահակ, զոր կը կոչեն Արդալ, անբասիր վարուցը համար, նշանաւորագոյնն է այն վարդապետներուն մէջ, որոնք յայտնապէս կաթողիկէ հաւատքը կը դաւանին, և միմիմարում, կը գրէ առաքեալ մը (missionnaire), երբեմն երբեմն անոր հետ խօսակցելով: Հաս բարի եւ մեծապէս օրինակելի անձնաւորութիւն է: Հատերն ապահովուցին զիս, որ անկապ գիշերուան մեծ մասն աղքատքով կ'անցընէ. եւ եւ

գիտեմ, որ բաց ի ծովապահէի բազմաթիւ օրերէն, որ Հայոց քով կը պահուին, նաեւ Հարաթ օրը պահէ կը պահէր՝ ի յարգանս Հռոմէական Եկեղեցւոյ: Հաս աշակերտներ ունի, որոնց ներշնչած է այն զգածմունքն, զոր ունի ուղղափառ հաւատքի հանգեպ. . . . Նոյն Յակոբ (Կաթողիկոս, ժողովարհ), որ ուղեց այն միմիմարութեամբ վախճանիլ՝ որ եռանդուն կաթողիկէ մ'իրեն յաջորդէ, իրեն յաջորդն անունեց զՍահակ, որ ըստ միաբան կարեւոր ըլլոր Հայերու, կաթողիկոսութեան ուրիշ անունն աւելի արժանաւորագոյնն էր: Այսու հանգեթմ՝ Երեմագոր Կաթողիկոս, ընտրեցին, վասն զի կը վախճային՝ որ վերջինս իր անհանդարտ բնաւորութեամբը շնորհքէ այն խոսովութիւնները, զոր յարուցած էր Յակոբայ կաթողիկոսութեան ասան: Եւ առաքինին Սահակ, որ կը սոսկար այս աստիճանէն իրեւ ծանրակշիւ բռնէ մը, կամօք հաւանութիւն տուաւ սոյն ընտրութեան . . . »

Հ. Գ. ԳԱԼԱՄԱՐԱՆԱՆ

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

Ս. ՅԱԿՈԲ

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն Հ Ի Ի Ո Ն Գ Ա Ն Ո Յ

(Հարաւորութիւն)

ԺԳ.

Ժ. ՀՈԳԱՐԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

1889—1892

Մըսրըրը Միշէլ Ատենապետ
Սամանճեան Տ. Բառնաբաւ Վ. Ատենապետ
Գասապեան (դեղսկանաւ) Վիշէլ Գանձապետ
Ջիւնիւի Միշէլ
Մանուէլեան Մանուէլ } Խորհրդական:

Վարդապետն կ'առաջարկուի Հոգաբարձութեան ատենապետութիւնը նախ Բէքմէզ Կոմիտաս Էփ. ի, որ իր վրայ ցոյց տրուած վստահութեան համար խորին շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք՝ ընդունելութեան մասին քանի մ'օր կը խնդրէ մօտէն ուսումնասիրելու Անկախութեան վիճակը, եւ ըստ այնմ որոշելու այն կամ ոչը խնդրելը կ'ընդունուի, բայց Բէքմէզի